

Da je naš slovenski jezik Furlanu ravno tako in še le bolj potreben kot laški Slovincu, se dobro vé in vsak pameten človek to spoznati mora! . . . Čas je, da! zadnji čas, da bi Furlan spoznal, da tudi našega jezika potrebuje.

Menim tedaj, da bi po vsem prav ne bilo le slovenski kot učni jezik v zgornjo gimnazijo vpeljati.

„Ker ti to ne diši, povej, kaj ti diši?“ — me bo gosp. pisatelj po vsi pravici zavernil. Naj tedaj svoje mnenje o učnem jeziku na goriški gimnaziji ob kratkem razložim in pot pokažem, kako da bi se móglo obojnim narodom našega okrožja zadostiti.

Kakor se poslopje od tal zidati začne in ne drugače, tako je treba tudi pri tej zadevi od tal početi in sicer tako-le:

Spodnja gimnazija naj se v verstne razrede (paralell-klassen), kakor je že g. pisatelj omenil, razdeli. V zgornji gimnaziji naj pa so slovenski in furlanski učenci združeni in naj se polovica predmetov v slovenskem, polovica pa v laškem jeziku prednaša. Da bodo pa obojni učenci v zgornji gimnaziji oba jezika popolnoma razumeli, se mora pri normalnih šolah začeti. Normalne šole so že od zdavnej v verstne razrede razdeljene: v slovenskih razredih naj se vsi predmeti v slovenskem prednašajo, poleg tega pa naj bo Slovencom dolžnost, saj v tretjem in četrtem razredu laškega se učiti. Ravno tako tudi v laškem razredu; zraven laškega naj bo pa tudi Furlanom dolžnost, slovenskega se učiti.

Stopivši v spodnjo gimnazijo naj se ravno tako, v slovenskem vsi nauki po slovensko, v laškem razredu pa vsi po laško učé; zraven tega pa naj se Slovenec laškega uči kot zapovedanega jezika, Furlan pa slovenskega tudi kot zapovedanega.

Potem naj se, kakor sem že omenil, obojni razredi v zgornji gimnaziji združijo, in polovica naukov naj se v slovenskem, polovica pa v laškem jeziku prednaša. Po tem takem bodo Slovenci in Furlani oba jezika dobro razumeli. Se vé, da ni mogoče, to preuredbo v enem ali dveh letih uresničiti; sčasoma bi pa utegnilo prav lepo iti in tako bi se v gimnaziji mladenči izurili, kateri bi Slovincu in Lahu vstreči mogli.

Ne vem, ali je gosp. pisatelj o zadevi normalnih šol tudi mojega mnenja bil, ko je svoj načrt pisal ali ne. Obračajmo pa mulico kakor koli hočemo, začeti se mora že pri normalnih šolah.

Toliko goriškim Slovencom v prevdarek in pretres.
Vincenci Uidež.

Poziv za prineske spomenika bana Josipa grofa Jelačića.

Od podpisanega odbora je došel vredništvu „Novic“ sledeči poziv z živo prošnjo, naj ga razglasijo tudi po okrajnah slovenskih in nabrane doneske pošljejo odboru. Ustreči tej prošnji, bi bilo najbolj prav, da iskreni častitelji ranjega Jelačića na Štajarskem, drugi na Koroškem, eni v Primorskem vzamejo to reč v svojo skerb in nabrane doneske pošljejo naravnost podpisanemu zboru v Zagreb, krajnski daritelji pa vredništvu „Novic“. Dostavljamo le še to, da so presvitli cesar sami dovolili, naj se darovi naberajo po celem cesarstvu.

Tako-le se glasi izvirni poziv, kolikor zadeva tudi dežele naše:

„Jedna od najlepših kriepostih, koja narode ukrasiti može, jest čuvanje uspomene slavnih muževah svojih, javno priznanje njihovih velečinah. Veliki su muževi upravo na obzorju našem žarke zvezde one, koje treba da sadašnjost štuje, a potomstvo da se u nje ugleda. Gdje se poslanikom ovim boljih višnijeh krugovah nevidjenih nepokloni odanje, gdje se njihovu zvanju visoku neizkaže priznanje, gdje se vlast nesluša, kriepost necieni, tamo su razrovani glavni

temelji sretna življenja u državi, tamo neima ni naroda, nego samo herpe ljudih, koji neznadu za svetinju ni na zemlji ni na nebu.“

„Načelom ovim svetim potaknut želi i narod hrvatsko-slavonski ime svoga Jelačića bana ovjekoviečiti živim postojanim dokazom, ko što ga već oviekoviečiše čini i nastojanja njegova. Usled toga se je ovdje u Zagrebu složio jedan odbor, da sakupi glavnicu, pomoću koje bi se mogo u Zagrebu na Jelačić-tergu pudići velikomu pokojniku pristojan spomenik.“

„Zasluge ovoga velikoga muža nisu na užje samo granice njegove domovine stegnute bile, one se prostiru na svekoliko prostrano carstvo naše; Jelačić ban je podigo barjak svoj za uzčuvanje prestola, za spasenje načela ravnopravnosti i narodnosti svih žiteljah u cielome carstvu, nakane njegove biahu najčistije, duhu vremena shodne i obćemu nastojanju suglasne; izpunjenje željah nezavisi vazda od moći naše.“

„Povodom ovih razmatranjah odbor stalnu goji nadu, da neće poziv svoj na sve žitelje i sugradjane carevine naše bezuspješno upraviti moleći, da plemenitu nakanu našu prinescima svojimi podupru svi, kojim je stalo do sveobćega priznanja sveobćih zaslukah.“

Prineske u tu svèrhu primaju sva c. k. dostojanstva i uredi, c. k. zapovedništva vojena, načelnici obćinah, i uredništva svih slavenskih novinah.

Odbor za podignutje spomenika Jelačića bana. U Zagrebu dne 25. siečnja 1861.

Predsjednik:

Josip baron Šokčević, s. r., ban.

Namiestni predsjednik:

Josip baron Neustädter, c. k. podmaršal.

Karanfil.

Zgodovinska povestica.

Na dvoru cara Ivana je za najbolj vitežkega dvornika slul grof Demeter S. Bil je visoke krepke postave, v očéh mu je žaril ogenj pogumnosti in nevstrahljivosti, ponosno pa vendar prijazno in vljudno njegovo vedenje prikupilo ga je visokim in nizkim; najden je bil v znanostih in umetnostih tadanjega časa; v poslih, ki zadevajo državne reči, se je že večkrat skazal bistrega uma in zdrave pameti. Vse se je čudilo nad njim, in njegove dušne sposobnosti in telesna njegova lepota je privabila še celó mladega careviča Petra, da si ga zbere v ljubega prijatla. Al dolgo ni terpela ta zveza; kmali ju nekaj za zmirom loči, in to bila je lepa, krasnomila, ljubeznjiva knezinja Mihaelovna G. Prelepa deva udá se kmali presrečnemu grofu; mlada zaročnika, od cara bogato obdarovana, hitita radostno k poroki v neko bližnje selo pri Petrogradu; nesrečni carevič pa zapre se tužno in žalostno v svojo samotno sobo; neka tajna otožnost prevzame mu serce, in le po mnogih prošnjah sestre Zofije zapusti sobo svojih bolečin.

Grof S. spozná kmali, da je najbolje, ako se odtegne nevarnim zapeljivostim carskega dvora, in ko je Peter nastopil samovladarstvo cele Rusije, podá se grof s svojo mlado ženko na mejo Sibirsko. Al bleđi angelj smerti reši kmali grofa njegovih skerbí; nemila smert vzame mu lepo Mihaelovno, ki se je ravno razcvela bila v najkrasnišo cvetico, zapustivši mu dragi spomin njune ljubezni, zalega sinčeka Romanov-a, ki je zedinoval z materno miloto očetove prednosti; al ker je zgubil skerbljivo vodnico po raznih viharjih življenja, ga je le oče sam gojil in podučeval, od kterege je res prejel plemenito omiko, pa tudi dosti divjosti tistega časa.

Kmali se je vidilo, da je Romanov prešerin in razujzdan plemič; vsaki deklici je, če je le mogel, nagajal; noben konj mu ni bil predivji, da bi ga ne bil jahal; brez

milosti in strahú je dirjal s svojo lovsko derhaljo po žito-polnem polji in po zelenih travnikih.

Stari grof si je mislil: „mladost je norost; vsega tega se bo že znebil, ko bo starejši prihajal!“ in pošlje sinčka po svetu. Romanov preletí z rusko urnostjo Poljsko, Česko, Ogersko, Nemško, Angleško, Francozko, Laško in na povratku vstavi se v vasi Rungen, ker se mu je tukaj kolo sterlo. Voznik vpije in razsaja, kolar trudi se s kolesom, grof pa mora celo uro — se sprehajati!

Ko grof tako gori in doli pohaja, sreča ga — čudno-krasna livonska (liflandska) deklica s prijetno dišečim karanfilom v nježni beli ročici — oh! deklica lepa kot Vila v planinah zelenih, v mični ruski obleki; prijazne černe oči se ji tako milo svetijo in ustnice žarijo ji kot rožica pomladna, in vabijo izserkati jim medico presladko.

Omamljen od te nebeške lepote objame Romanov krasno devo. „Stoj angeljček, mili!“ — reče ognjeni mladeneč — kam hitiš? in komu neseš ta karanfil? Ako je na prodaj, terjaj, kolikor hočeš, dobila boš!“

Sramožljivo zarudí Katinka do svilnatih kit in nježno zasepta: „Karanfil ni na prodaj, žlahni gospod! pa če Vam tako zeló dopada, nate ga, podarim ga Vam!“ Grof vzame radostno prelepo cvetico in hoče deklici v roko potisniti svojo zlata polno mošnjo; al zala Livonka (Liflanka) se mu po ruski šegi mično poklone in reče: „Obderžite svoj denar; cvetico sem dala Vam rada, in ako se bote, dokler bo cvetela, prijazno spominjali darivke, sem poplačana obilo.“

Romanov, ki je še malo romanov bral, se je pri milih teh besedah tako razveselil, da je hotel po ruski navadi deklico v lice poljubiti, pa ona se mu vmakne in ljubeznivo nasmehljaje se pravi: „Poljubek, gospod, ostanem Vam dolžna!“ — in preden ji je mogel zaterditi, da je ne bo nikoli pozabil, pride voznik in naznani mu, da je poprava gotova in že zadnji čas se dalje podati. Častit starček pride, prime deklico za roko in v hipu zgineta spred oči. Romanov peljá se — s karanfilom v naročji, s sladkimi spomini v sercu — tiho in žalostno v domovino svojo.

Divji in neukrotljiv se je bil mladeneč ločil od doma, krotak in zamišljen je prišel domú. Je mar treba povedati zakaj? — Kdo ne pozná je, tajne sladke strasti, ki globoko spava v sercu človeškem, ki čudodelno nareja iz oroslana krotkega jančka, — strasti, ki jo hip rodi, ki jo solze redé in vzdihleji, polne neme bolesti, ki se ne odkriva nobenemu, ki srečo svojo išče in najde le v samotni tihoti? Bila je ljubezen, ki je Romanov-a tako spremenila; namesto da bi jahal in hodil na lov, goji le svoj karanfil; namesto da bi deklicam nagajal, siplje seme odpadlih cvetk v posode, da vnovič kalí in skerbno zaliva mlade rastlike, da se razcvetajo kaj krasno in mično. Vedno nosi mladi grof v gumbnici svoje suknje dišeči karanfil in storil je obljubo, dokler mu bije serce v persih, nikoli ne brez karanfila se iz hiše podati. Vse popraševanje pa, stanovanje une krasne deve zvediti, bilo je zastonj.

Nekaj let je preteklo; oče njegov je umerl; marsiktere prigodbe so potolažile in pomirile nekdanjo strast mladega grofa. Brez nade, da bi kdaj mogel uzor svoje žarne ljubezni pritisniti na hrepeneče serce, živel je v vživanji sladkih spominov v svojem vertu pri dragi cvetici samotno in tužno, ko nagloma umerje car Peter Veliki, ki se je sam imenoval očeta svojega naroda, in ki je v resnici začetnik in utemeljitelj sedanje veličave ruske države. Zgodovina nam pové, kako je umerl in kako je žena njegova Katarina I. nastopila carski prestol s pomočjo Kuturlina in Menčikov-a. Visoki nasprotnik S.-ove rodovine ni živel več; Romanov si sopet upa na dvor, da bode čast in slavo rodovine svoje rešnici Rusije na reki Prut pred noge položil.

Grof Romanov ni od lepote svojega obličja in vitežke postave kar nič zgubil; celi Petrograd spozná v njem sinú nekdanj tako spoštovanega in čislane grofa Demetra S.-a

in od bledega viteza s karanfilom v gumbnici je govorilo kmali staro in mládo.

Še celó do carice Katarine je govorica od grofa S. priderla in radovedna, ali bo cvetico tudi, kakor je bil obljubil, saboj prinesel na dvor, pričakuje Katarina komaj jutra velikonočne nedelje, ko ga misli na dvoru sprejeti.

Na Ruskem je stara navada, da si prijatli in znanci ta dan kličejo: „Jezu Krist je vstal!“ in se takrat bratovsko poljubujejo; ne dvorniki ne carica sama se ni izjemala tej navadi.

Katarina, obdana od velikašev svojega carstva, stoji okinčana z vsemi svetinjami trona svojega pod zlatoprekanim nebom. Duri se odpró in sobar reče: „Grof S.!“ V tem hipu Romanov stoji — pred idealom svojim — pred Liflandsko deklico s karanfilom! Še zmirom lepa in mična Katarina stopi nekaj stopinj s trona doli in tiho, da bi je okoli stoječi ne razumeli, osupnjenemu grofu, ki je pred njo se na kolena spustil, z milostljivo besedo reče, naj bode serčen in brez straha.

Katarina vladarica cele Rusije, nekdanja „deklica Marienburška“, rejenka pastorja Glücka in ljubica Menčikov-a, bila je resnično tista, ki je bila pred toliko leti podarila grofu cveteči krasni karanfil.

„Vzemite iz mojih rok“ — začne carica, ko preide nekaj trenutkov, boječno in nemirno — „kot potomek stare ruskemu prestolu verno in zvesto udane rodovine to svetinjo z pers mojih!“ Tako govorivši vzame mu ne brez lahnega tihega trepeta karanfil iz gumbnice in pripne mu enega svojih redov, karanfil pa vtakne trepetaje in zamišljeno — na lastne nedra. — Romanov hoče govoriti, carica pa mu reče: „Jezu Krist je vstal!“ in Romanov hití, da spolne slovesno opravilo z ginjenim sercom, in Katarina reče mu smehljaje se: „Tako je grof S. prejel od carice, kar mu je bila ubožna deklica dolžna ostala!“

In od tega časa je nek navada, da mladenci po svetu v gumbnicah nosijo cvetice jim podeljene od svojih ljubih!

Poslovenil J. Severjev.

Dopisi.

Iz Hervaške 12. maja, C-v. — Potolažilo nas je sporočilo iz Dunaja, da je peticija Slovincov od gosp. državnega ministra prijazno sprejeta, in spolnitev v oziru na prestolni govor obljubljen. „Ost und West“ je precej oznanil prošnjo od besede do besede, pa tudi drugi nemški časniki niso zaostali. Se vé da so imeli prilagati dostavkov in pristavkov brez konca in kraja. Nekterim se čudno zdí, od kod bi dobili Slovinci blizo 20.000 podpisov, češ, da toliko Slovincov še pisati ne zná. Drugi so dozdej premalo zvedili o narodnem gibanju Slovincov, misleči, da le peščica „fanatkarjev“ živi v Ljubljani, ostali Slovinci pa so že do dobrega ponemčeni. Bili smo jim premalo „auffallend“. Res je, da naše „national-bestrebunge“ niso nikdar spodobnih mej preskočile, in to nam je ponos. Protivniki naši menda želijo, da bi Slovinci najpopred nekoliko tisuč cilindrov pobili in s tem pokazali, kako so „national-gesinnt“. Tega ne: imamo drugih potov, ki nas bodo peljali do duševnega narodnega življenja, in enega teh potov smo ravno kar upotrebili, kakor se vidi, z dobrim uspehom. Ko bi se toraj naši protivniki napenjali kakor Aesopova žaba, nam ne bodo nagnali sivih las, in tudi pogazili nas ne bodo, dokler serce naše za naš narod bije in dokler bo najti trohica pravice na svetu! — Ker ima zagrebški deželni zbor v narodnem gledišču svoje seje, je prišlo tamošno igralsko društvo v Varaždin, kjer je sinoči z najboljšim uspehom začelo igrati v domačem jeziku.

Iz Štajerja 10. velikega travna. — ž — Število slovenskih prebivavcov na Štajarskem se je poslednji čas zdaj okoli 378.000, zdaj 400.000 omenjevalo. Nekterim bi menda prav bilo, da bi se ničle celó zbrisati mogle. Še le iz še-